

KARIN LEDNICKÁ

ŠIKMÝ KOSTEL

románová kronika ztraceného města
léta 1894–1921

KARIN LEDNICKÁ

ŠIKMÝ KOSTEL

**románová kronika ztraceného města
léta 1894–1921**

Copyright © Karin Lednická, 2020

ISBN tištěné verze 978-80-88362-00-5

ISBN e-knihy 978-80-88362-01-2 (pdf)

ISBN e-knihy 978-80-88362-02-9 (epub)

ISBN e-knihy 978-80-88362-03-6 (mobi)

Díl první

BARBORA

Barbora křivě našlápne a noha jí sklouzne do brázdy naplněné kalnou vodou, kterou po sobě zanechala noční bouřka.

Zavravorá a skupinka na chvíli ustrne. Sedm párů ženských očí na ni hledí a mlčky se ptá, jestli může jít dál. Barbora zkusmo zahýbe kotníkem, a když nic nebolí, jenom kývne, cípem sukně otře vystříklé bláto z lýtky a pokračuje v cestě.

Není čas na řeči, mluvení ubírá sílu.

Skupina osmi žen a několika dětí se znovu vydá na pochod.

Mají za sebou teprve den cesty, první ze šesti. Je třeba jít dál, nezdržovat se zbytečnými přestávkami. Kolem nich se ke všem obzorům rozlévá plochá hornoslezská krajina, příkrášená prvním květnovým týdnem. Na loukách mezi poli se v ranním slunci otevírají pampelišky a hlína ještě pořád trochu voní jarem, ale ostré slunce z ní během několika dní tu vůni vytáhne.

Jestli bude pálit jako včera, možná ještě před zpáteční cestou pampelišky zbělají, napadne Barboru, ale pak si zakáže takové bloumání. Ani na bloumání není čas, poletující myšlenky ubírají pozornost a soustředění. Člověk pak snadno udělá špatný krok a hned má plnou botu bláta.

Až budou odpočívat, zkusí to vyčistit trsem trávy.

Uklidněna vidinou brzké změny k lepšímu přidá Barbora do kroku.

Její lehce zrychlené tempo rozkňourá čtyřletou Barku. Dívka ještě včera šlapala statečně, ale bouřka ji v noci probudila, a tak je teď nevyspalá a mrzutá. Při loňské cestě taky kňourala, vybavuje si Barbora, ale ne tolik. Není pochyb, čím je způsoben ten rozdíl – loni mohla vzít dceru na ruce a aspoň chvílemi ji nést. Letos ji nést nemůže, protože má v břiše dítě. Je v pátém měsíci.

Několik uplynulých týdnů doma zvažovali, jestli se má Barbora v pozeňnaném stavu do Wieliczky vůbec vydat. Těhotné ženy vždy zůstávaly doma; tak znělo odedávna pravidlo. Kdysi se dokonce ani děti na cestu nebrávaly. To ovšem bylo v časech, kdy se pro sůl choďovalo mnohem houfněji než dnes. Půlka ženských z vesnice tehdy zůstala doma a hlídala děcka těm, které vyrazily na cestu. Potom se vystřídaly. Dneska je ale všechno jinak.

Letos se jich vypravilo už jenom osm. Kdyby se rozdělily, šly by pouze čtyři, a to mohlo být nebezpečné. Tak či onak, tradice solných poutí pozvolna skomírá. Týdenní štrapáce leckterou Karwiňačku odradila. Krom toho chlapi vydělávají na šachtě víc než před lety, takže zisk z prodeje donesené soli není pro rodinné hospodaření tak významným přínosem jako dřív.

Ale pořád to jsou peníze navíc.

Člověk nikdy neví, kdy se mu budou peníze navíc hodit.

Zejména když pod srdcem nosí další dítě.

Proto se Barbora odhodlala jít; proto si letošní solnou pouť u svého muže vemlouvavě prosadila. Je přece dobrá hospodyně a jako taková umí myslet na zadní vrátka. Je silná a dobře roslá, zvládne to. Všechna předchozí těhotenství přečkala bez nejmenších potíží, dokázala obstarat domácnost i hospodářství. Proč by tedy neměla zvládnout týdenní pochod?

Nesčetněkrát svému muži zopakovala všechny důvody, proč se na solnou pouť vydat.

Nakonec svolil.

Radostně ho tehdy objala.

Zato teď neradostně šlape s botou plnou bláta.

„Františko!“ zavolá na dvanáctiletou dceru, která jde v hloučku starších dětí úplně vzadu.

„Ano, maminko?“

„Pojď na chvilku nést Barku, potřebuju si odpočinout.“

Františka se protáhne průvodem, vezme sestřičku do náručí a chlácholivým hlasem slibuje: „Až zastavíme, uviju ti věneček z pampelišek, abys byla hezká.“

Menší děvčátko se natěší a zklidní.

Barbora pohledem pohládí obě dcery a pak si upraví popruhy nůše. Až ji ve Wieliczce naplní soli, bude chůze ještě krušnější. Tíha nákladu jí starosti nedělá; Barbora je uvyklá tělesné námaze. Mnohem víc se obává jiného trápení – pot, který stéká po zádech, nasákne do proutí a od něj navlhne i sůl. A právě v tomto okamžiku začne největší utrpení: pot smísený se solí rozleptá kůži na zádech, která po třech dnech zmokvá do krve a bude ji třeba dobré dvě neděle mazat sádlem s hojivými bylinkami, aby se zotavila.

Všechny ženské si tím projdou. Lépe než kdo jiný znají rčení o sypání soli do otevřených ran, však se většina z nich do Wieliczky vydává každý rok. Vždy zkraje května, kdy už je teplo, ale ještě nenastala prudká vedra. Letos je počasí zradilo. Slunce žhne jako v červenci, a včera dokonce přivolalo bouřku. Naštěstí je zastihla až v začátku noci, kdy už byly schované pod střechou stodoly. Některé děti stály ve vratech a pozorovaly blesky, dokud je matky křikem nezahnały dovnitř, aby se méně stateční chlapci a děvčata nebáli.

Sedlák, který je u sebe nechal v noci na dnešek přenocovat, patřil k těm laskavějším. Dokonce poručil čeledínovi, aby jim do stodoly nanosil dvě vědra vody, a dětem nechal přinést džbán čerstvě nadojeného kravského mléka. Divže se nepopraly o to, které se napije dřív. Sladké mléko je pro ně vzácnost, doma pijí kozí, krávu by v kolonii nebylo kde pást.

Večerní bouřka se přehнала, ale za ní přišla druhá, noční, hrozivější. Hromy duněły přímo nad stodolou a do střechy zuřivě

bušily obrovské kapky deště. Nic z toho však nezabránilo utrmácené Barboře upadnout do tvrdého spánku. Přikryta houní, kterou si stejně jako ostatní ženské přinesla v nůši, ulehla na seno a z každé strany k sobě přichoulila jednu dceru. Noci jsou ještě chladné, musejí se zahřát navzájem. Usnula dřív, než si uvědomila, jak zatuchle je loňské seno cítit. Vůbec neslyšela, že Barka v noci vzlykala strachem, o tom jí ostatní pověděli teprve ráno.

Ze seníku slézali s prvním sluncem. Sedlák jim dovolil nabrat vodu ze studny a domluvil s Žofií, kolik soli mu za obě přespání budou muset dát na zpáteční cestě.

„Ten si nechal zaplatit i to mlíko, co dal včera děckám!“ huderla Žofie, jen co vyšli ze statku.

A hudrá ještě teď, ale to je jí podobné. Je nejráznější z celé kolonie, dokonce i doma vládne pevnou rukou, až se občas jejímu muži v hospodě vysmívají. Nikdy se nedá ošidit, a proto je to při každé cestě do Wieliczky právě ona, kdo vyjednává se sedláky. Přespání na cestě tam, přespání na cestě zpátky. Za noclehy zaplatí při návratu dohodnuté množství soli.

Barbora by se takového úkolu bála, ostýchá se mluvit s cizími. Potřebuje člověka poznat, než se s ním dá do řeči. I tu novou, co si v zimě vzala Antona Siwka, si ještě pořád spíše oťukává, než aby si ji pustila k tělu. Potkávají se spolu už několik měsíců v obchodě i mezi chalupami, ale stále si nevyměnily víc než ostýcha-vý úsměv a zdvořilý pozdrav.

Vyhledá ji očima v zástupu kráčejících žen. Není to těžké, protože Siwkova žena má na hlavě uvázaný sytě modrý šátek s červenými květy. Jde sama na kraji skupiny, s nikým se nedruží a nikdo se nedruží s ní, a její nůše mezi ostatními září novotou. Nejspíše si ji koupila pro tuto solnou výpravu u košíkáře. Až dorazí zpátky domů, nůše už bude trochu zčernalá vsáklým potem a prachem z cesty.

Julie Siwková je jediná, kdo s sebou nevede děti. Anebo nene. Drobotina, jejíž nohy by ještě dlouhou chůzi nezvládly, tráví pochod uvázaná v šátcích na břichách matek. Ohledy se na ně neberou a přestávky jsou zřídka; přebalování by jenom

zdržovalo už tak pozvolné tempo. Obsah plen prosakuje skrz ovázané šátky i látku mateřských šatů a zůstane tam až do příští přestávky, kdy se ženy pokusí oděv alespoň trochu přeprat. Je to ale povětšinou marné úsilí; matky dětí v raném věku mívají po solné cestě kůži spálenou na zádech od soli, na břicho od moči. Tak to je. Tak je třeba se s tím smířit.

Cesta se prudce stáčí doprava a za zatáčkou se před očima objeví borovicový les, jehož kraj zdobí bílé kmeny bříz. Snad Žofie zavelí k odpočinku, však už jdou několik hodin, přeje si Barbora v duchu. Ráda by si na chvíli užila stínu a vyčistila vnitřek boty od bláta, ale netroufá si požádat o přestávku, aby nevypadala jako slaboch. Moudře si šetří ohledy ostatních na zpáteční cestu, kdy bude unavenější o tisíce našlapaných kroků.

Nechce zdržovat. Ví, že na každou z žen doma čeká muž, který po dobu solného pochodu musí kromě vlastní práce obstarat základní chod domácnosti. Tak se to děje v lepším případě. V horším případě doma muž nedělá nic, protože si dobu manželčiny nepřítomnosti krátí popíjením. Barbora přesně ví, které ženy ze skupiny trápí tento strach. I pro neznalé oko jsou snadno k rozpoznání – krácejí nejrázněji, rty mají zarputile semknuté a v očích se jim leskne obava z toho, co je po návratu domů asi čeká.

Františka však nic z toho nevnímá; dvanáctiletá duše neví nic o obavách dospělých žen. Nese na rukách sestřičku, snaží se být své matce co nejvíce nápomocná, ale nevydrží to dlouho. Její stále ještě dětské paže začnou brzy podléhat té tíze, nejsou k takové námaze uzpůsobené.

„Maminko, už nemůžu, musím Barku postavit.“

Barbora vzdychne, poněvadž ví, že Barka začne okamžitě znovu kňourat. Nemýlí se v tom odhadu, první dívčin stesk zazní už po několika krocích. Všimne si několika pohledů se zdviženým obočím, které fňukající Barka vyvolá, a povzdechne si znovu. Možná letos opravdu neměla do Wieliczky chodit, zapochybuje na chvíli. Však si mohli sůl koupit v obchodě, i když je tam tak nehorázně drahá. Jenže na druhou stranu – kdo ví, co bude napřesrok. Se třemi dětmi se půjde ještě hůř, a třeba

nebude moci vyrazit vůbec. Ne, dobře se rozhodla, když se vydala na cestu i s outěžkem. Vydrží to, má silnou vůli. Donese domů sůl na dva roky dopředu, jak se s Pawlem domluvili, aby napřesrok jít nemusela.

Přes všechno pracně vydolované odhodlání však cítí, jak jí zase začínají opuchat nohy a v zablácené botě se vytváří puchýř.

„Žofie!“ zavolá na statnou postavu v čele skupiny. „Potřebuju si odpočinout.“

„Nevydržíš ještě chvíli? Tady není žádný stín.“

„Můžeme se vrátit kousek k tomu lesu,“ ukáže Barbora zpátky, ale ví, že s tím nebude nikdo souhlasit.

Tiché reptání potvrdí její domněnku.

„Ne, vracet se nebudeme. Musíme jít dál. U nejbližších stromů zastavíme. Do té doby musíš vydržet.“

„Dobře,“ hlesne Barbora a dál klade nohu před nohu a hledí jenom k zemi, aby ji netrápil pohled na cestu, která se vine rovnou krajinou až k obzoru, posetá pouze shluky keřů, které neposkytnou dost stínu, aby stály za zastavení.

Dostatečně velký remízek se objeví teprve za dlouhou chvíli, kdy už je jasné, že puchýř zbytněl a praskl. Barbora se vyzuje a prohlíží si krvavou ránu na patě. Jak s tímhle půjde dalších šest dní? Do očí se jí začnou drát slzy. Vztekla je zažene. Přece nebude brečet. Taková ona není!

„Ukaž,“ ozve se nad ní. Barbora vzhledne a spatří tvář Siwkové. Ze všech ženských přišla na pomoc zrovna ona? A možná to není až takové překvapení, protože na rozdíl od ostatních je na cestě do Wieliczky poprvé a ještě ji nepopohání touha mít to pro letošek rychle odbyté.

„Vyčistím ti to,“ řekne Siwková, vytáhne ze své novotou zářící nůše čtůru s vodou a začne prstem vymývat bláto z rány. „Zkusím najít jitrocel, nech to zatím oschnout,“ řekne pak, když na patě zůstane jen čistě krvavá ploška, a Barbora je jí vděčná, tolik vděčná nejen za ošetření samotné, ale i za těch pár chvil odpočinku navíc, které si péče o bolavou nohu vyžádá. Vystaví

ránu vánku, který našťestí začíná foukat, škubá okolní trsy trávy a pokouší se jimi odstranit špínu z vnitřku boty.

Jde to těžce, protože bláto už v teplém dni uschlo a na zatvrdlou krustu tráva nestačí. Očima hledá v trávě větvičku, která by jí prokázala lepší službu, ale nic nenachází, a tak si na pomoc přivolá ještě Františku. „Dones mi něco, čím to bahno vyškrábu,“ požádá a na pár okamžiků bojuje s vnitřní nespokojeností se sebou samou. Tolik lidí zaměstnám! spílá si v duchu. Hrdost a lakota mi nedovolily letošní cestu odříct, a teď tady sedím a nechávám se obskakovat jako nějaká panička.

Barbora na sebe umí být přísná, toto umění ovládala už jako malé děvče.

Teď se jí však na sebekřísnost nedostává sil. Sedí v trávě, opírá se o kmen olše a čeká na Siwkovou. Snaží se pohledem vyhubat ostatním ženským. Je jí jasné, že se na ni zlobí, protože zdržuje. Být na jejich místě, taky by se zlobila. Každá to chce mít co nejrychleji za sebou a být doma, kde každým dnem nepřítomnosti pustne hospodářství. Chlapi musí hlavně fátat. Domácnost a zahradu už pořádně nezvládnou, zbude po nich vždycky spousta nedodělků. A kromě toho je tady jiné důležité pravidlo: nesmí se zmeškat nedělní mše svatá. Pro sůl se podle tradice vyráží, jen co je pan farář v neděli dopoledne vyprovodí z kostela, a pak je třeba jít tak rychle, aby byli nejpozději v předvečer další mše zpět. Když ale budou takhle posedávat, možná to nestihnou. Barbora zdržuje.

Cítí se mizerně, na těle i na duši.

Raději zavře oči a poslouchá, jak nad polem zpívají skřivani.

Nejraději by byla doma, klidně by ozelela uspořené peníze. Anebo by si aspoň lehla a chvíli spala. Ale doma není a spát nemůže. Čert aby to spral!

Aspoň že ti skřivani tak krásně zpívají.

„Dej sem tu nohu,“ ozve se do ptačího štiřikání lidský hlas. Siwková přichází zpátky a mezi dlaněmi drtí několik listů jitrocelu. „Vmáčknu štávu do rány a pak to ovážu šátkem, ať se rána v botě dál nedře. Brzy se to zahojí, uvidíš.“

„Děkuju, jsi hodná.“

„Ále, jaká hodná, prosím tě. Dej to sem.“

Barbora sykne, když Siwková vtlačí rozdrčené jitrocelové listy do rány. Prudká bolest naštěstí trvá jenom chvíli a přeonačí se na pouhý tlak. „Tak, a teď ti to zavážu,“ řekne Siwková a vytáhne ze své novoty zářící nůše šátek, do kterého má zabalený chléb, aby cestou neokoral. Chvíli na šátek mlčky hledí. Když jím ováže nohu, bude vrstva tkaniny moc tlustá a bota bude dál tlačit. Obě ženy si to uvědomí ve stejné chvíli. A zatímco se Barbora nadechuje, aby obvaz odmítla, Siwková šátek roztřepne, vloží jeho okraj mezi zuby a škubne. Během okamžiku jí z úst visí cár látky. „Tak, teď už to bude akorát,“ prohlásí spokojeně a pustí se do práce.

„Ztvrdne ti chleba, když ho nemáš do čeho pořádně zabalit,“ pronese Barbora s údivem v hlase, až to zní jako otázka.

„Však mám zdravé zuby. Těch pár dní to vydržím. Ty teď tu *handerku* potřebuješ víc.“

Barboru pálí oči dojetím. Není zvyklá, aby se o ni někdo takto laskavě staral. Siwková pomůže Barboře na nohy a prvních pár kroků ji podpírá. „Půjde to?“ zeptá se a podvědomě vnímá, že stejná otázka je vepsaná do šesti párů ženských očí pod stromy v remízku.

„Půjde.“

Jako na povel se začnou zvedat i ostatní. Ženy svolávají děti, které si na louce hrají a vracejí se jen velmi neochotně. Vědí, že je čeká několik dalších hodin chůze, po nichž budou odměněny obědovou přestávkou, kdy dostanou krajíc chleba, kus sýra a mrkev ke chroupání.

Mezi posledními přichází z louky také Františka s Barkou.

„Maminko, promiň, že ti nesu ten klacík až teď. Musela jsem Barce uvít ten věneček. Slíbila jsem jí to. Třeba bude rychleji šlapat, když ho bude mít na hlavě.“

„Třeba,“ přisvědčí Barbora. „Botu vyčistím při dalším odpočinku, teď mi to Julka ovázala. Ještě se napijte a můžeme jít.“

„Julka je paní Siwková?“ ujistí se Františka.

„Je,“ přisvědčí matka a vymění si úsměv se svou dobrodějkou.

Pak už je čas vyrazit.

Průvod ukrájí další díl dlouhé cesty.

Barbora a Julka krácejí vedle sebe a tak to zůstane až do konce.

Zpátky do Karwiné dorazily v sobotu, když se už začínalo smrákat. Barbora sotva pletla nohama a modlila se, aby vůbec došla. K bolesti opuchlých nohou se přesně podle předpokladu přidalo i štípání rozedraných zad. S tím vším předem počítala. Strach jí ale naháněly křeče v břiše, které se objevily předešlého odpoledne a stále sílily.

S dlaněmi přiloženými k vypouklině, ve které nehybně spalo její nenarozené dítě, odměřovala krok za krokem a děkovala Bohu za Julčinu starostlivou péči. Zpočátku ještě brala Julka utrmácenou Barku na ruce, ale pak už to nebylo třeba, protože holčička jako by vycítila, že s matkou je zle, a přestala kňourat. Od Bielska nepromluvila jediné slovo a s hlavou sklopenou sledovala svoje nohy, jak se míhají na prašné polní cestě.

Také ostatní ženské pochopily, že Barbora sahá na dno svých sil, a většina z nich se už neošklíbala ani nezvedala obočí, když si Julčíným prostřednictvím řekla o chvíli na spočinutí.

Jakmile minuly Fryštát a od domova je dělila už jen slabá hodinka chůze, část žen se oddělila od skupiny a přidala do kroku, aby se mohly doma co nejdříve pustit do práce. Nabrat vodu ve studni, nahřát ji na koupání. Týdenní pochod jim pokryl sukně vrstvou bláta a prachu, vlasy jsou zcuhané a těla páchnou sedmidenním potem. A pak ta záda! Ztuhlá, zrudlá, bolavá, volající po hojivé masti.

Barbora se šourá na konci skupinky opozdilců. Julka jde vedle ní a se stoupající obavou pozoruje ruce na přítelkynině břiše. Prsty, původně jen zlehka položené, se zkroutily a zbělely jim klouby, jako by se snažily domluvit dítěti uvnitř, že má zůstat, kde je, že ještě nepřišel jeho čas.

„Františko, vezmi Barku a utíkejte napřed,“ vyzve Julka obě dívenky, když už je kolonie na dohled. „Povězte tatínkovi, že co nevidět přijdeme.“

„Ano, paní Siwková,“ přisvědčí Františka, bere za ruku mladší sestru a rozběhne se s ní k domovu.

„Vydrž ještě,“ podpírá Julka ženu, kterou šest měsíců lhostejně mýjela na ulici a čtyři dny ji považuje za přítelkyni. Člověk nikdy neví, co ho s druhými sblíží.

„Báro!“ ozve se mužský křik.

Pawel jim běží naproti, nedočkavě, skoro zuřivě.

„Barunko moje,“ volá už tišeji, když se k oběma ženám přiblíží na několik kroků. „Děvušky mi všechno řekly.“ Bere ženinu popelavou tvář do dlaní a v očích má strach. Pak se otočí k Julce: „Uneseš ještě i Barbořinu nůši?“

„Unesu. Co bych neunesla?“

„To je dobře.“

Pawel sundá popruhy z ramen své ženy, předá nůši Julce a bere Barboru do náručí. „Už jsi doma, už je dobře,“ zašeptá jí chlácholivým hlasem do ucha.

Barbora přikývne a nechá se odnést domů a odstrojit a uložit do postele.

A spí.

Kontryhel, měsíček, vřes, mochna, mateřídouška.

Odvar v malovaném hrnku voní jako letní louka.

Pawel nasaje do nosu bylinkovou páru a nese hrnek k posteli, ve které spí jeho žena.

Po mši mu Julka Siwková podala plátěný pytlík s bylinkami. „Uvař jí z toho čaj, pomůže udržet dítě.“

Překvapila ho tím gestem, protože za celý půlrok, co se do kolonie přistěhovala, s nikým nepromluvila kloudné slovo. Jaký šel, takovou potkal, říkali lidi, protože i Siwek je odjakživa na řeči skoupý, s nikým se dvakrát nedruží a do hospody zajde jen výjimečně, to raději sám doma popíjí.

Na cestě do Wieliczky se ale mezi Barborou a Julkou cosi stalo. Pawel ještě nevěděl, co přesně to bylo, ale bezpochyby to bylo dobré. Postarala se, přivedla mu ženu domů. A přinesla na mši bylinky. Dobrá ženská.

Vzal od Julky rezný pytlík a upřímně poděkoval. Barbořina tvář, kterou včera večer spatřil, byla pokřivená únavou a bolestí. Ten pohled ho vyděsil. V tak zbědovaném stavu svou ženu nikdy dříve neviděl. Když ji pak vzal do náručí, připadala mu bezvládná jako hadrová panenka, co ušila Fanynce na hraní. Usnula, jen co jí sundal zablácené šaty a z nohy odmotal zkrvavený cár látky. Rána na patě nevypadala hezky, ale mnohem větší starost Pawlovi dělalo Barbořino zduřelé břicho, ztvrdlé na kámen.

Ráno vzal děti a odešli na mši bez ní. Spánek je nejlepší medicína. Tak to říkala jeho maminka, a přesně tak to teď říká on své ženě, která mu dala tři děti a brzy mu dá i čtvrté, pokud se nestane něco zlého. Všechny jeho modlitby toho rána směřovaly k tomu nenarozenému.

Vyčítá si, že svolil k její cestě do Wieliczky. Měl jí to vymluvit. Neměl podlehnout jejímu vysvětlování, že napřesrok jí dá solná pouť mnohem více zabrat, protože malému nebude ještě ani rok a ona ho bude muset celou dálku nést v šátku na břiše. Měl mávnout rukou nad jejími počty, kolik stojí sůl ve Wieliczce a kolik tady, v Karwině. Však by to zvládli, když už teď je Karlovi čtrnáct let a může taky začít fárat. Nevydělá sice moc, ale i to málo se v rodinném hospodaření pozná.

Měl udělat cokoli, třeba jí tu cestu zakázat, ale neudělal nic. Podlehl ženskému naléhání a teď tady stojí s horkým hrnkem, upřeně hledí na Barboru a bojí se ji probudit.

Už vypadá trochu líp. Spánek vymazal popelavou barvu z tváří a nahradil ji obyčejnou bledostí. Kůže se však stále matně leskne, jako by byla z vosku. Rozpraskané rty připomínají půdu v suchém parnu. Prameny černých vlasů jsou zcuchané a plné prachu, i za obloučky nehtů je vidět černá špína. Pawlovi se sevře hrdlo. Usedne na kraj postele a pravou rukou pohladí Barboru po čele. Ta nehnutě cosi zamumlá a spí dál.

„Nesu ti meducínu,“ řekne Pawel, ale ani zvuk jeho hlasu nedokáže Barboru probudit.

Položí jí ruku na břicho, aby zjistil, jestli je stále tak tvrdé jako včera. Zdá se mu, že trochu změklo, a to ho uklidní. Mlčky sedí a znovu se modlí.

Ode dveří k němu dolehne šramotivý zvuk. Ohlédne se a vidí všechny tři děti, jak se do něho vpíjejí tázavým pohledem. „Neumře maminka?“ ptá se Barka, protože její čtyřletá ústa se ještě nebojí klást takové otázky.

„Neumře,“ odpoví Pawel dutě a nechce na tu možnost ani pomyslet.

Vždyť co by si bez Barbory počali? Už jen těch pár dní, co byla na cestě, se měl co ohánět. Snažil se zastat všechnu ženskou práci, bez které se nemohli obejít, kde to bylo možné, bral si Karla na pomoc, ale všechno jim trvalo hrozně dlouho a výsledky byly vždy neumělé a kostrbaté. Podlaha zametená Barborou je vždycky nějaká čistší, nádobí po umytí nezůstává mastné a voda z vařených brambor málokdy vzkypí. Jen do praní pracovních kalhot se neměl odvahu pustit, to schoval na neděli pro Barboru.

Pro Barboru...

Na neděli.

Jezuskote, vždyť zůstaly špinavé!

„Františko, pojď ke mně,“ přivolá si pohybem ruky starší dceru a polohlasem žádá: „Vezmi si necky a valchu, ohřej ve velkém hrnci vodu a vyper nám s Karlem galaty, ať máme zítra v čem jít do roboty. Udělej to hned, ať stihnou uschnout. Nerad bych je dosušoval ráno na sobě.“

„Ano, tatínku,“ šeptne Františka a odchází splnit úkol. Pawlovi se zdá, že jde ráda. Jako by jí vyhlídka smysluplného zaměstnání poskytla úlevu. Nebo možná vítanou záminku, aby mohla odejít z kuchyně, kde leží její nemocná matka?

Vlastně není divu. Které děcko se chce dívat, jak mamka trpí?

Žádné, rozhodne se v duchu Pawel a pošle Karla našťípat dříví a Barku s kozou na pastvu.

Sám dál sedí na posteli a hledí na svou ženu. Bezmoc a strach mu sevrou ruce do pěstí. Zuby jsou zaťaté, rty semknuté, dech přerývaný. „Barunko,“ zaprosí po drahé chvíli, když už to čekání nemůže vydržet. „Barunko, prosím tě, vzbud' se.“

Tón jeho hlasu tentokrát doputuje až do Barbořiny hlavy a přeruší spánek.

Čerstvě probuzená Barbora zamžiká víčky a otevře oči. Chvilí strnule hledí do prostoru, než její mátožná mysl rozpozná, kde se nachází. Kuchyň? Moje kuchyň? Pendlovky na stěně, prasklá kachlička na kamnech, obrázek na zdi mezi okny visí trochu nakřivo.

Tělem jí proteče vlna tetelivé radosti. Už jsi doma, už je dobře, vybaví si slova svého muže ze včerejšího večera. Zlatý Pawel, takovou měl o ni starost! Barboře se z mlhy vzpomínek vynořují poslední chvíle cesty: tupá, tepající bolest břicha. Pálení zraněné nohy. Štípání rozedraných zad. A pak konečně Pawel a jeho silné ruce, které ji ušetřily od posledního kousku cesty.

Sáhne si pod peřinou na břicho. Už není tak tvrdé jako včera. Barbora zhluboka vydechne úlevou a znovu zavře oči. Tolik se bála, že o dítě přijde! Každý krok, který musela udělat, jí naháněl hrůzu. I ženské, které proti ní zpočátku reptaly, měly už na konci v očích obavu.

Byl to ode mě nerozum, vydat se na cestu, spílá si Barbora v duchu, ale ty seabemrskácké myšlenky jí nedělají vůbec dobře, a tak je v sobě rázně utne. K čemu je dobrý pláč nad rozlitym mlíkem? Hlavně že je zpátky doma a dítě v ní spí a všechno bude zase dobré. I Pawel to říkal, a ten se málokdy plete.

Rozlepí víčka, a protože teď už nemusí zjišťovat, kde se probudila, povšimne si postavy na kraji postele. Usměje se na svého muže.

„Dobré ráno,“ slyší ho říkat.

„Dlouho jsem spala?“ ptá se Barbora, jako by na tom záleželo.

„Tolik, kolik jsi potřebovala.“

Barbora stočí oči k pendlovkám na zdi a polekaně se zvedne na loktech. „Zmeškala jsem mši! Pan farář se bude zlobit.“

„Nebude. Všecko jsem mu řekl. A Julka ti přinesla bylinky.“ Podá jí hrnek s čajem. „Tady máš, vypij to, už je skoro studený. Uleví se ti.“

Barbora lačně polyká, žíznivá po nezvykle dlouhém spánku. „Už je mi líp,“ řekne pak. „Ale na tu mši jste mě měli vzbudit. Není správné, že jste mě nechali tolik vyspávat.“

„Dej s tím pokoj,“ odbude ji Pawel. „Je div, že jsi došla domů po svých.“

„Nedošla jsem po svých,“ usměje se poprvé Barbora. „Donesl jsi mě ty. Přes práh, jako o svatbě.“ Pohladí ho po paži. „Stýskalo se mi po tobě.“

Pawel ji taky pohladí, ale dál už nechce v tomto hovoru pokračovat. Od včerejšího večera se toho událo tolik, že víc neunes, nevstřebá.

Barbora pochopí, však svého muže dobře zná, a proto změní téma: „Chtěla bych se umýt.“

Pawel vystřelí na nohy, vděčný za ten úkol podobně jako zhruba před hodinou Františka s Barkou. Práce mu svědčí víc než řeči. „Ohřeju ti vodu. Zatím lež, přijdu pak pro tebe.“

Barbora mlčky kývne a leží.

Je ráda, že je doma.

Je ráda, že má tak dobrého muže.

Čas ukrojil z pondělka čtyři hodiny a Pawel se opatrně drápe z postele, aby neprobudil Barboru. Potmě projde chodbou mezi kuchyní a ložnicí a zatřeše Karlovi ramenem. „Je čas,“ řekne skoro šeptem, protože také obě děvušky chce nechat vyspat.

Karel se posadí a mžourá do tmy. Ještě si na brzké vstávání nezvykl, do práce začal chodit teprve nedávno, když dosáhl čtrnácti let. Naštěstí už stihl poznat, že jakmile si šplíchne studenou vodu do tváře a něco málo pojí, ospalost ustoupí. A její zbytky rozchodí cestou na šachtu; půlhodinový ostrý špacír dokáže probudit každého.

Rukou zašmátrá po zvýšené pelesti postele, kde obvykle mívá

přehozené oblečení, ale teď nahmatá jen dřevo. Zmatenou chvíli vystřídá vzpomínka na sestru Fanku, která včera odpoledne prala na dvorku pracovní kalhoty a košile. Ve spodkách a nabo-so projde Karel středovou chodbičkou domku a zamíří na zadní zahradu, kde je mezi dvěma tlustými kůly natažená prádelní šňůra a na ní visí dvoje kalhoty a dvě košile, navlhle včerejším praním a dnešní rosou.

Začne se oblékat a napůl mokrá látka ho zastudí na kůži. Už se skoro začne zlobit, ale pak se rozhodne nebýt škarohlíd. Copak se správný chlap durdí kvůli troše chladu? Karel chce být správný chlap, tvrdý, pracovitý. Nesnesl by, kdyby se mu někdo smál, že je slaboch. Zatím na dřinu v šachtě tak docela nestačí, ale ví, že jestli se bude dost snažit, nepotrvá dlouho a taky mu narostou svaly a zastane stejnou práci jako dospělí chlapi.

Nasouká na sebe vlhké kalhoty. Nejde to lehce, látka drhne o kůži. Když konečně utáhne tkaloun v pase, přehodí si přes ramena košili, sundá ze šňůry otcovo pracovní oblečení a vstoupí zpátky do tichého domu. Tatínek sedí ve spodkách a v podvlí-kací haleně v čele kuchyňského stolu, usrkává melty ze svého oblíbeného hrnku a přikusuje k ní chleba. Bradou Karlovi ukáže na vedlejší židli. Jez, za chvíli musíme jít, říká jeho pohled.

Karel usedá a bere z prkýnka uprostřed stolu nejtlustší krajíc, maže ho česnekem utřeným se solí a oklepává skořápku z vejce. Co začal chodit do roboty, sní mnohem víc než dřív. Někdy je mu až stydno, když si mamince při večeři říká o přídavek. Ona se ale vždycky směje: „Já teď musím jíst za dva a ty za tři,“ říká a vyloví z hrnce ještě jednu sběračku polévky.

Stočí k ní pohled. Spí na boku, vypadá pokojně, oddechuje tiše. Potřebuje nabrat sílu, to je teď nejdůležitější. Se vším jí pomůžou, jen aby se co nejdříve zotavila, aby všechno bylo jako dřív. Aby už o ni nemuseli mít strach.

Jedí mlčky. Jakmile jsou se snídání hotovi, přelijí z hrnce zbytek melty do bandasek, tatínek si tam přidá ještě šťopičku kvitu, aby měl na šichtě dost síly, pak pevně nasadí víčka a do moš-ny vloží chléb a cibuli k obědu. Karel se neubrání pobavenému

zacukání rtů, když vidí, jak se tatínek ošívá při oblékání vlhkých šatů. Zápolí s nimi podobně jako před chvílí jeho syn. „No co, půjdeme rychleji a uschne to na nás,“ pokrčí nakonec rameny a můžou jít.

Z mírného návrší, na kterém stojí jejich domek, zamíří dolů ke kostelu, kterému právě začali přestavovat věž. Ta stará je prý moc vysoká. Říká se, že by mohla spadnout, když se hluboko pod ní kope uhlí a země se hýbe. Raději postaví novou, nižší a zpevněnou hrázděním, aby vydržela. Karel netuší, jak dlouho tady kostel stojí. Chce ale věřit tomu, že inženýři vědí, jak to udělat, aby nová věž zůstala stát už navěky. Přece nemůžou nechat kostel spadnout!

Minou hřbitov a odbočí doprava na širokou cestu, po které přes den jezdí povozy. Takhle brzo ráno tady ještě ale žádný nerachotí, dokonce ani mlékařovy konve není slyšet. Zatím se ozývají jen ojedinělé útržky slov, povětšinou polských, zřídka českých, pronášených ranně ochraptělým hlasem. Po hlavním tahu na Fryštát šlapou jen stovky mužských nohou a snaží se vyhybat hlubokým brázdám od kol a velkým hroudám hlíny. Dnes je sucho a jde se dobře, ale po dešti se prach cesty smísí s uhelným prachem, který sem přivane vítr z přilehlých šachet, a člověk si pak do roboty i domů přinese boty obalené hroudami zčernalého bahna.

Část postav s bandaskami po chvíli odbočí. To jsou ti, co dělají na Františce. Zbytek chlapů pokračuje dál k jámě Jan-Karel, od jejíž vstupní brány je dělí ještě dobrých dvacet minut chůze. Obě šachty patří hraběti Larischovi; na povrchu sice nesou různá jména, ale hluboko pod zemí jsou propojené chodbami.

K Pawlovi s Karlem doléhají ozvuky vzdálených hovorů, tu a tam zazní i smích, ale oni dva mlčí, ponořeni do myšlenek na události dvou předešlých dnů.

Barbořinu týdenní nepřítomnost zvládli, i když ženská ruka v domě pokaždé chybí, to se ví. Avšak teď hrozí, že ji slabost připoutá na lůžko na bůhvíkolik dalších dní, a to zejména Pawla naplňuje chmurnými myšlenkami. Raději nedomýšlí, co všechno se na cestě do Wieliczky mohlo stát. Mohla přijít o dítě! Zná ji,

nikdy by si to neodpustila, byla by smutná a večer by mu místo hřejivého objetí nabízela horké slzy.

Pawel se otřepe, aby zahnal hrozivou představu. Darmo se zaobírat tím, co není. Je třeba přijímat věci tak, jak přicházejí. Barbora je silná, zvládne to, zotaví se. A pak bude všechno jako dřív. Všecko zvládnou, když teď začal vydělávat i Karel. Otcův pohled se stočí na syna, který jde vedle něj, s hlavou lehce skloněnou, schoulený v ranním chladu. Ještě stále ho trochu dojímají jeho hubená chlapecká ramena, která šachetní dřinu zvládají jen za cenu naprostého vyčerpání.

Snad i na smrtelné posteli se mu vybaví první den, kdy Karel poprvé sfáral. Mladý cyp, celý vyjevený z toho, že neví, co ho tam dole čeká. Pyšný, že vstupuje do mužského světa. A úplně odrovnaný, když pak šel po šichtě domů. Nohy i ruce se mu třáslly vynaloženou námahou, i když samozřejmě dostal lehčí robotu. Však jak by ne – jeho čtrnáctileté tělo by nevydrželo ani půlku toho, co snese dospělý chlap. I přes všechny úlevy toho bylo na Karla moc. Domů se tehdy sotva doplahočil, málem ani při jídle neudržel lžici. Už chtěl večeri odřít a jít rovnou spát, ale to mu otec nedovolil. „Jez. Však potřebuješ nabrat sílu na zítra.“ Karel k němu tehdy vzhlédl a v očích se mu odrážely pochyby a zoufalství. Byl *v duře* jednou, a málem ho to odrovnalo. Svíral se mu žaludek při představě, že zítra tam půjde zas. A pak znovu a znovu. Celý život. Bůhví kolik roků. Jezusmarjá!

„To zvládneš, neboj. Všeci jsme to zvládli,“ snažil se Pawel rozptýlit synův strach, kterému dobře rozuměl. Stačilo jen trochu zapátrat ve vlastních vzpomínkách – i z něho šichta vycucala všecku sílu, když jako čtrnáctiletý poprvé sfáral, a trvalo nějaký čas, než se jeho svaly i mysl přizpůsobily každodenní dřině. I jeho tehdy tatínek utěšoval a dodával mu odvahy. Život jde pořád dokola, pokrčí Pawel v duchu rameny.

Karel je dobrý synek. Pracovitý, hodný, poslušný. Pawel je na něj pyšný. I robotě Karel brzo uvykne, o to nemá Pawel vůbec strach. Přemůže ho nával citu, a tak chytí Karla kolem hubených ramen a jdou do kopečka k šachtě.

Na stromech, které nechal Larisch vysázet podél cesty vedoucí k bráně, zpívají ptáci.

Slunce stoupá po obloze, začíná další teplý den.

Oni dva před ním zůstanou na deset hodin skrytí v černotě hluboko pod zemí.

Barbora už to nemůže vydržet. Rozkazovat z postele, to není nic pro ni. Vidí sice, že všichni dělají, co umí, ale podle jejího gusta není *zrobene lauter nic*. Chlapi po návratu ze šichty chtějí jíst, je třeba pro ně navařit. Taký je třeba zajít do obchodu, koupit mouku, přidělat kvásek, upéct chleba. Nanosit vodu ze studně. Postarat se o zahradu, vyplít záhony, ať pýry neubírají sílu zelenině a bramborám. Vyvést kozu na pastvu. Podojit. Nasypat slepicím. Dát králíkům. Zamést a vůbec poklidit. Spousta práce, která nemá žádný konec, a Barbora na to hledí z postele a rozděluje povinnosti mezi děvušky, a ty se sice snaží, ale některé věci ještě neumí zastat pořádně, a ona se pak z bezmocnosti na ně zlobí, spílá jim, a když odejdou za další prací, vyčítá si, že na ně byla zbytečně přísná.

V sobotu ráno je uležená tak moc, že jí práce přijde jako odpočinek. Bolest břicha už úplně ustala, zkrvavený puchýř na noze se zhojil, jen solí rozedraná kůže na zádech ještě štípe. Nechce být nerozumná a zbytečně pokoušet osud, takže zatím nebude nosit nic těžkého a bude dál pít Julčin čaj, ale spousta věcí už zastat dokáže.

Například zajít nakoupit, ať může zítra k slavnostnímu obědu navařit konečně něco festovního. V neděli má z oken vonět pořádné jídlo, žádné zeli s trochou rozvařených kobzolí.

Vidina toho, že už nebude líná lemra, ji vystrčí z postele. Trochu se jí zatočí hlava, když vstane až moc rychle, ale nad tím mávně rukou. Když člověk dlouho leží, vždycky to tak je. Člověk ztumpachoví raz dva, jakmile na pár dní podlehne lenoře. Ale s tím už je konec. Je třeba začít cosi robit.

Vyhlédne z okna na zahradu a vidí, že koza není uvázaná

vzadu u kůlu. Takže Barka ji vzala nahoru na pastvu. To je dobře. Však jestli celý týden spásala jenom kolem plotu, už tam bude holá země, když teď víc jak týden nespádla ani kapka.

Barbora opatrně klesne na kolena a vytáhne zpod postele nočník, který jí tam hodný Pawel nachystal, aby nemusela chodit až na dvůr, a jde ho vylít, ať nezasmrádne. V chodbičce vedoucí k zadním dveřím domku čeká hroudy nanošeného vyschlého bláta, ale je tam čisto. Zatetelí se radostí. Fanka je dobrá děvucha. Pracovitá, hodná, poslušná. Až se vdá – a dej Bůh, aby si našla dobrého muže –, bude dobrou hospodyní. Všech deset si může její budoucí *chlop* oblíznout! Holka má dvanáct roků, a hledme, jak se umí otáčet. Barbora v duchu znovu zalituje všeho plísnění, kterým během uplynulých pár dní Františku častovala. Kdyby ji teď měla vedle sebe, objala by ji.

Ale Františka v zadní zahradě není. V kuchyni taky nebyla. To je divné, kam jen mohla jít? Školu nemá, když dostala na starost domácnost. Pan učitel měl pro to pochopení, však se to děje pořád. Do školy se chodí, jenom když je to možné. Ale někdy to možné není. Jako třeba teď. No dobře, ale kde ta Fanka je? Kam šla?

Barboru na chvíli přemůže zlost. Co se má holka kde *smykat*? Vzápětí si připomene, jak před chvilkou litovala všech výčitek a výtek, jak se dojala nad pořádně vymetenou podlahou v chodbičce, a hnedka ji zase zlost přejde. Pokrčí rameny a řekne si, že zkrátka počká, až se holka vrátí. Však ona už jí pak vysvětlí, kde byla a proč.

Dešťovou vodou ze sudu vypláchne nočník a nechá ho stát venku, ať oschne. Uvnitř by byl cítit, a ona je teď na pachy hodně citlivá. Předchozí tři těhotenství přestála bez potíží, tak proč ji tentokrát Pán Bůh tak zkouší? Večer uléhá málem se slepicemi a ráno mívá potíž vylézt z lůžka. I přes den si někdy potřebuje lehnout, jak na ni dolehne slabota. Zlobí se za to na sebe. Odjakživa bývala pyšná, jak je silná a co všechno umí zastat. Nechce být za rozmazlenou slečinku.

Slunko už je nahoře a pálí. Snad to tak vydrží až do zítřka,

aby stihla vyprat chlapům pracovní oblečení, až se odpoledne vrátí. V pondělí šli do roboty v mokrém, vyprávěli jí o tom. Chtěli ji tím rozveselit, když ležela mátožně v posteli, ale spíše ji tím rozladili. Oba živí rodinu, je třeba se o ně pořádně postarat. Ale však ona to teď už zase vezme pevně do ruky!

Začne tím, že uvaří festovní oběd.

Plna odhodlání vstoupí zpátky do domu, u smaltovaného umyvadla se rychle ošplíchne, vezme z šuplíku v kredenci peníze a jde koupit maso na zítřejší pečení.

Po nedělní mši se před kostelem shromáždí sousedé, aby spolu po rozloučení s panem farářem prohodili pár slov.

„Už je dobře?“ ptá se Julka, když v zástupu úspěšně nalezne Barboru s rodinou.

„Je,“ přisvědčí Barbora. „Děkuju za všechno.“

„Ale prosím tě,“ odfrkne Julka pohrdavě. „To nestojí za řeč.“

„Baže stojí. Bez tebe bych šlapala ještě teď. Anebo bych tam někde lehla a zůstala.“

„No... bylo to o strach,“ zvažní Julka. „Horšila ses každým krokem, už jsem začala přemýšlet, co udělám, když nebudeš moct jít dál. Jednu chvíli mě napadlo, že budeme muset u nějakeho sedláka vyměnit sůl za trakař, abychom tě s ostatními ženskýma dovezly domů.“

Barbora si to představí a začne se smát. „A víš co, nechceš po obědě přijít k nám? Teď s tebou nemůžu dlouho vykládat, mám v troubě pečení.“

„Přijdu. Na chvilku. A taky musím jít,“ téměř neznatelně kývne hlavou směrem k opodál stojícímu Antonovi, který už netrpělivě přešlapuje.

„Ráda tě uvidím. Oba tě rádi uvidíme,“ doplní Barbora a chytí Pawla za paži.

„Je to tak,“ potvrdí Pawel manželčina slova a pak svolají rozběhlé děti a celá jejich rodinná pětice odchází nahoru do

kopečka, kde z oken jejich domku voní sváteční oběd, přesně jak si to Barbora včera uvzala.

Po jídle Pawel nanosí vodu a pak uléhá k odpočinku, Barbora ohřívá vodu na praní a u toho zadělává na chleba, Karel štípe dřevo, Františka sklízí a umývá nádobí a Barka odvádí kozu na pastvu. Všechno to činorodé hemžení v domě Matuszkových popírá pravý význam slova neděle, ale Bůh dobře ví, že v tomto kraji se ani v neděli lenošit nedá. Tady práce nikdy nekončí, ani mužská, ani ženská, žádná.

Barbora ustane v hnětení těsta a sklouzne očima ke svému muži. Leží úplně nehnutě na posteli, oblečený v nedělním, jen boty si sundal. Tváře má propadlé a šedivé, rty úzké a bledé. Tak to přece dříve nebylo! Barbora zavře oči a ze vzpomínek na ni hledí Pawlova oválná tvář s jiskřivýma očima. Býval plný života, v kole ji uměl divoce vytáčet, do náručí vřele vzít, horoucně políbit. Nic z toho už není, jejich dny plynou v utmácenosti, ale tak je to asi na světě ustrojeno, že rodinné štěstí člověk vymění za všechna ostatní.

Vzápětí se v duchu okřikne: co je to za rouhavé myšlenky! Dobrého muže máš, co uživí rodinu, nepije, nebije. Za třicet let rachoty je udřený, a ty si tady stýskáš, že není jako zamlada. A jak by mohl, když půl života strávil v díře! A vůbec se všichni doma snaží, každý dělá, co může. Fanyňka, na kterou se včera tolik zlobila, že kamsi zmizela, se zanedlouho vrátila s lahví octa, prý aby mohla pořádně vytrít podlahu. Karel je na sebe až dojemně pyšný, že dokáže do domu přinést peníze, i když jeho chlapecké tělo není na rubání uhlí ani na vození táček stále dost silné. A když malá Barka vede zrána větvičkou kozu na pastvu, Barboru to pokaždé trochu dojíímá.

Znovu pohlédne na spícího Pawla a najednou ji zaplaví tolik lásky, až ji zaštípou slzy v očích.

Čert vem tu slabou chvilku, co jí před chvílí vnukla nedobré myšlenky.

„Co že jsi v neděli nepřišla?“ volá uprostřed následujícího týdne na Julku, když ji při šhubání slepice na zadním zápraží vidí procházet kolem zadního plotu.

„Nemohla jsem.“

„Škoda. A teď můžeš?“

Julka zaváhá, ale pak prudce zvedne bradu a řekne: „Můžu.“

„No tak co žes nepřišla?“ zopakuje Barbora otázku, když přítelkyně obejde plot a přijde za ní.

„Však jsem už říkala – nemohla jsem.“

Barbora umí poznat chvíli, kdy jí někdo nechce něco říct, a tak mlčí.

Taky Julka je vnímavá. Ví, co znamená Barbořino mlčení, a tak ticho nevydrží dlouho. Nerada ucedí na půl pusy: „Anton to nechtěl. Že prý jsem byla z domu celý týden, tak nemám chodit zase pryč.“

„Je rád, že tě má doma. To je dobře, ne?“

„Když myslíš.“

Cosí v jejím tónu přiměje Barboru naklonit hlavu na stranu a přimhouřit oči.

„Nejraději by byl, kdybych vůbec nikam nechodila.“

„No jak říkám – však to je dobře, když je s tebou rád doma.“

„Nerozumíš tomu. On je rád, když jsem doma já. Sám tam být nepotřebuje.“

Barbora zvedne tázavé oči.

„Ani nevíš, jaké máš štěstí, když nevíš, o čem mluvím.“

„No to nevím,“ pronese Barbora, ale vzadu v hlavě už tuší.

„Chlastá. Strašně chlastá, do němoty. Když mu něco řeknu, akorát mi vynadá, že já taky ještě děcko nečekám, tak mu nemám co vyčítat. Jako by to byla moje chyba.“ Julka zvedne dlaně v bezmocném gestu a slova se z ní najednou valí jako voda v jarní řece: „Starám se, má doma navařeno, uklizeno, vypráno. Jsem s ním jako žena, kdykoli si řekne. Jenomže on se většinu dní sotva dovalí domů a spadne na postel tak, jak přišel. A když náhodou nepřijde jako žok, akorát se hádáme.“

„Ale nebije tě, že ne?“

„Ne, zatím mlátí jenom nádobím. Ale co není, může být. Však obě víme, jak to v těchhle věcech chodí.“

„Víme,“ pokývne Barbora téměř nezatlečně hlavou, protože havířů, kteří splachují uhelný prach pivem a kořalkou, není zas až tak málo, aby si do Julčina vyprávění neuměla dosadit i to, co její nová přítelkyně neřekla.

„Jak mám přijít k děcku, když mám chlapa jenom kousek? Taky jsem si myslela, že to půjde rychleji. Stařenka mi už před svatbou dala ty bylinky, co jsem pak poslala po Pawlovi i tobě. Prý že po nich každá přijde do požehnaného stavu, jen co se s mužem sblíží. Ale já nic. No aspoň že tobě pomohly.“

„Pomohly. Nikdy ti dost nepoděkuju za všechno, co jsi pro mě udělala.“

„Hlupaňo, však mi to vracíš tím, že se ti můžu svěřit s trápením. Nemám to tady komu jinému říct. Všichni na mě hledí skrz prsty.“

„Tak to není. Ženské myslí, že nosíš nos navrch. Ty musíš přijít za nima.“

„A co jim mám říkat? Že jsem sem nikdy neměla přijít? Že bych tu chvíli, kdy jsem si vzala Antona, nejraději zrušila?“

„Nerouhej se, Julko. Raději přemýšlej, jak věci obrátit k lepšímu.“

„Myslím na to každý den. A Bůh ví, že se snažím.“ Julce se začne lámat hlas, ale raději rychle zamrká, zhluboka se nadechne a s předstíranou bodrostí zvolá: „A dej mi tu kuru, oškubu ji za tebe. Aspoň ze sebe líp dostanu vztek.“

Vystrnadí Barboru ze štokrlete, usedne a s vervou začne zbavovat bezhlavou slepici zbytků perí.

Z náhodné návštěvy se stal zvyk. Julka přichází každé dopoledne, o svém muži už nemluví. Nenadálý vztah, který vzklíčil z Barbořiny nemohoucnosti na solné pouti, přerostl v opravdové přátelství. Jednu či dvě hodiny z každého dne věnují obě ženy

společné práci a mluví o ledasčem, jen ne o Antonovi a o ne tak docela naplněném manželství Siwkových.

Julku těší, že může pomoci, a dostane se jí za to vděku.

A vděk je opravdu to, co Barbora cítí. Je slabá, dítě v rostoucím břiše z ní bere více síly než tři předchozí. Trochu ji straší představa, jaké budou následující měsíce, než porodí. Nechce myslet na to, že už jí bylo čtyřicet a že únava nejspíše souvisí i s jejím věkem. Copak si ale může dovolit pomýšlet na starobu, když se chystá přivést na svět malé?

Ještě že je červen, kdy může člověk vyjít ven a těšit se z krásy světa, i když z něj po většinu dne vidí jen ten kus, který ohraničuje plot zahrady. Na jabloni se už kulatí jablíčka, tráva srpem utatá pro králíky voní a růže začaly nabírat do květu.

Budou bílé, přesně takové, jaké si jako malá holka vysnila. Nepěstuje mnoho květin, protože darmo plýtvat půdou, když je zahrádka domku jako dlaň. Nějaké kytky ale přece Barbora má, tolik rozmařilosti si dovolila. Všechny září barvami, hlavně hřebíčky, ty jsou ostře fialové. Ale růže, ty chtěla bílé, vznešené. Ještě dávno před svatbou se se svým snem o růžích svěřila Pawlovi a myslela, že tuto její pošetilost pustí z hlavy. Který chlap by myslel na kytky! Ale Pawel nezapomněl. Jen co se po svatbě přistěhoval do domku Barbořiných rodičů, přinesl jí malý keřík. „Vyprosil ho pro tebe bratranec Stanek, ten, co pracuje u Larische na zámku. Dal mu ho správce zahrady, že prý to máš brát jako svatební dar od pana hraběte.“

Dojetím tehdy ze sebe ani slovo nevypravila. Tolik lidské dobroty se vlezlo do jediné trnité rostlinky! Něžně, skoro nábožně vsadila keřík do hlíny hned vedle zadních dveří, aby tu krásu měla na očích pokaždé, když vstoupí do zahrady.

Všechny ostatní rostliny, stromy i keře Barbora obstarává jako dobrá hospodyně, ale o bílé růže se celé roky stará s láskou.

Když dnes ten příběh vypráví Julce, trochu se zdráhá. Bojí se, že to v jejím podání vyzní jako sentimentální povídačka. A navíc v ní hlodá pochyba, zda je správné předkládat vlastní štěstí člověku, který má v životě hezkého pomálu. Ale Julka s úsměvem

pokrčí rameny a řekne: „Pawel je rozumný chlap. Ví, že se spokojenou ženskou bude mít spokojený život. Ne každý dostal tolik shůry, aby tohle pochopil.“

Julka je chytrá ženská, pomyslí si Barbora. Pracovitá, srdečná. Škoda že to Anton nechce vidět.

Zato Pawel vidí, jak je Barbora schvácená. Neušly mu černé kruhy pod jejíma očima. Pozoruje ji, jak toporně přechází po kuchyni a dlaň si drží na bedrech, jako by tím z nich mohla tu nepříjemnou tupou bolest vytáhnout.

Všímá si, jak málo se jeho žena v poslední době usmívá.

A rozhodne se jednat.

„Budeme teď s Karlem chodit na noční šichty, už jsem to nahlásil štajgrovi. Aspoň budeme moct přes den i cosi doma zrobit.“

„Cože?“ vyjeví se Barbora.

„Nedělej, že nevíš, proč to říkám. Chodíš tu jak mátoha. Málo ti bylo, když jsi po Wieliczce málem potratila? Chceš pokoušet osud podruhé?“

„Ale Karel je ještě *syneček*! I denní šichty ho vyčerpávají, co teprve noční! A vůbec...“ uvědomí si najednou, co kdesi zaslechla, „... není to náhodou zakázané, aby nedospělí robili v noci?“

„Je,“ přisvědčí Pawel lhostejně a pokrčí rameny. „Ale štajgr je rozumný chlap a umí přimhouřit oko, když je třeba.“

„A tomu ty říkáš rozumný?“ kroutí Barbora rozčileně hlavou. „Co je rozumného na tom, že čtrnáctiletý synek bude po nocích smýkat bedny s uhlím? Po tmě budete z roboty chodit a...“ Hlas se jí zadrhne.

Pawel je však rozhodnutý, tentokrát se zlomit nenechá. „Ve tmě si umíme posvítit, Barborko. Jsme na to z šachty zvyklí, víš?“

„Nedělej si z toho srandu!“ křičí Barbora, protože má o Karla strach, hrozný strach, který ji už drží pod krkem a začíná dusit. Najednou na sebe dostane vztek – kvůli vlastní slabosti teď syna vystaví ještě větší námaze, než jakou musí den co den přestát teď.

Vždyť na to není stavěný! Ještě nedávno chodil s kozou na pastvu, jen o trochu dřív jí sedával na klíně a nechával se houpat. Svaly už mu trochu narostly, to je pravda, jednou z něho bude dobrý havíř. Ale to bude za dlouho. Zatím je to pořád vyklepaný synek. A matka přece pozná, když je její děcko na huntě.

„Tak choď na noční jenom ty a Karla nechej fárat ráno.“

„To taky nejde. Když tam nebudu, kdo nad ním bude držet ochrannou ruku? Kdo mi zaručí, že mu jakýsi *hlupaň* naschvál nepřidělí těžkou robotu jenom proto, že synek nemá zastání?“

Barbora ztuhne.

Umí poznat prohru.

A ví, že tentokrát prohrála.

„Ale jenom do konce šestinedělí, ano? Pak se vrátíte na raní. Slíbíš mi to?“

„Slíbím, Barborko. Šest neděl po tom, co se malé narodí, se domluví se štajgrem, aby nás přesunul zase na ráno.“

Úleva Barboře dovolí vyslovit to, co celou dobu dobře chápe: „Já vím, že to děláš pro mě a kvůli mně. Jsi hodný, Pawle. Jen mám o Karla hrozný strach.“

„Nemusíš se bát, Barborko. Dám na něho pozor. Máš moje slovo.“

Barbora k němu nikdy nepocítila tolik lásky jako v této chvíli.

„Ještě týden, a bude letní slunovrat. Třeba aspoň jeden den vyfáráte za světla,“ usměje se Barbora, když Pawlovi s Karlem podává bandasky s meltou.

„Holka moje, tak brzo slunko ani o slunovratu nevstává. Ale úplná tma už nebude, to máš pravdu,“ odpoví Pawel a usmívá se taky.

Má důvod. Za uplynulé tři týdny se Barbora spravila, skoro by řekl že rozkvetla. Ztrhaná popelavost tváře je pryč, koutky už nosí zase nahoru. Dopoledne teď za ní chodí Julka Siwková, to je taky moc hodná ženská. Pomůže Barboře s ledasčím, promluví s ní; Barboře to svědčí.

Jejího muže Pawel zná – v tak malé kolonii, jaká vyrostla mezi kostelem a jámou Gabriela, se lidi nemůžou neznat. Tedy aspoň od vidění. Ženské se potkávají v obchodě, chlapi z různých šachet se scházejí v hospodě. Prohodí spolu pár slov přes plot nebo před kostelem po nedělní mši. Ale Anton jako by se lidem vyhýbal. Byl takový už za svobodna a po svatbě s Julkou se na tom nic nezměnilo. Chlapi, co s ním dělají na Gabriele, říkají, že je divný pavouk, nemluvný, zamračený. Vždycky od ostatních stranou. I když se náhodou objeví v hospodě, stejně se s nikým nedá do řeči.

Každý jsme nějaký, pokrčí Pawel v duchu rameny.

Pevně obejmě Barbora a z okna zavolá na Karla, který se šel před sichtou natáhnout pod jabloň. „Pojď si pro baňok a jdeme!“

Karel sebou trochu škubne, asi usnul. Hned ale vstává a Pawel oknem pozoruje, jak si jeho prvorozený rukou vytírá z očí zbytky ospalosti, nasazuje si čepici na hlavu a jde dovnitř. Jak ho těch pár měsíců na šachtě změnilo! Z děcka, co teprve nedávno odložilo proutek na pastvu, je skoro dospělý chlap. Barbora to nevidí, ta má oči zastřené mateřským strachem. Ale Pawlovi neušlo, o kolik jeho syn zesílil na těle a o kolik dospěl na duchu. Na lopatu už nenabírá třetinu, ale víc než půlku. Při návratu domů se mu už dávno ruce ani kolena netřesou. Je z něho havíř. A bude z něho dobrý havíř, za rok, za dva.

Barbora je ještě jednou obejmě: „V pořádku se mi vraťte!“ zavolá, jako volává každý den, zamává svým dvěma *chlopům* ze zápraží a ještě chvíli za nimi hledí, než zajdou za sousední domek a ztratí se jí z očí. Dnes tady s ní stojí i Barka, která se před chvílí vrátila z pastvy s očima navrch hlavy a nemůže se dočkat, až mamince povypráví své neobyčejné dobrodružství.

Barbora si vezme štokrle a chystá se dojit. „Tož pověz, co tak podivného jste dnes na pastvinách zažili,“ vybídne dcerku.

Barka překotně spustí a Barbora poslouchá a usmívá se a ví, že je život dobrý.

Pawel s Karlem sestoupí v mlčenlivém souznění z kopce, minou kostel s rozestavěnou věží, na fryštátské cestě se připojí

k zástupu dalších mužů s bandaskami a pak odbočí nahoru k jámě Jan-Karel.

Nahlásí jméno, dostanou lampu, společně se pomodlí a pak se před sjezdem dolů ještě jednou ohlásí.

Tak jako každý den.

Barbora rozespale mžourá do pološera časného rána. Zdál se jí divný sen, už neví, o čem byl, ale vystrašil ji a probudil. Hmátne po zvyku vedle sebe, aby se v Pawlově teple zbavila neklidu. Pod rukou však cítí jen prázdný polštář.

Prudce se posadí na posteli a najednou ví, že to, co ji vzbudilo, nebyl obyčejný sen. I peřina je netknutá, tady je něco špatně, stalo se cosi zlého, tím si je jistá. Pawel není z těch, kteří by nepřicházeli rovnou ze šichty domů, navíc má s sebou Karla, má ho na starost. Slíbil, že na něho dá pozor.

Všude je ticho, jen pendlovky netečně dál odvádějí svoji práci. Barbora má pocit, že společně s nimi slyší tlouct i svoje srdce, dech najednou jako by vázl v hrdle, dlaně se jí potí. Zmateně téká očima po kuchyni a hledá svlečené pracovní kalhoty. Kolikrát se na Pawla zlobila, že je přehodil uvnitř přes židli a natahal domů uhelný prach. Jak ráda by mu teď měla za co vynadat. Ale začerněné oblečení nikde nevidí.

Bandasky na kamnech nestojí.

Nepřišli?

Nepřišli oba?

Prudce odhrne peřinu, najednou úplně probuzená, a bosýma nohama běží do ložnice. Ani si nedá záležet, aby otevřela potichu, prudce rozrazí dveře a v chabém světle časného rána hledá Karla.

Prázdný polštář, netknutá peřina.

Nepřišli.

Nepřišli oba!

Bosé nohy běží zpátky, roztřesené ruce berou sukni a snaží se ji co nejrychleji obléct, ale tkanice v pase se z prstů dvakrát

vysmekne, a stejně je to pak i s knoflíky na blůze, tolik ztraceného času, tolik vteřin, které svou nešikovností promarnila! Boty. Rychle. Vlasy si splétá do ledabylého copu už na cestě dolů z kopce, šátek zůstal doma, čert ho vem, vracet se nebude.

Ještě není ani u kostela a už vidí hemžení, naprosto nezvyklé pro tento denní čas. V přibývajícím světle červnového rána se shromáždila snad celá kolonie, lidé stojí mezi kostelem a školou, Barbora ještě není přímo u nich, ale už k ní doléhá vzrušený hovor, slovům není zatím rozumět, ale to ani není třeba, stačí vidět ruce vzepjaté k obloze i hlavy sklopené k zemi.

„Co se stalo?“ vykřikne do zástupu lidí, ptá se všech a nikoho.

Nejbližší postava se k ní otočí: „Na šachtě bouchlo. Spoustu chlapů zavalilo.“

„Na které šachtě?“

„Nejdříve na Františce. Pak i na Hlubině a na Janu-Karlově.“
Barboru polije horko.

„Kdy?“

„V noci. Začalo to v půl desáté.“

Barbora nepoděkuje ani se nerozloučí. Jen skoro neznatelně kývne hlavou a začne se prodírat zástupem lidí, ruce drží ochranně na vypouklém břiše, razí si mezi stojícími postavami cestu k fryštátské silnici. Vidí po ní spěchat několik dalších žen, část z nich po chvíli odbočí k Františce, zbytek dál pokračuje nově vysázenou alejí spolu s ní na Jana-Karla.

Asi v půli cesty se míjí s první ženou, která jde opačným směrem. Sebere v sobě odvahu a pohlédne jí do očí, ale vzápětí toho lituje, protože spatří jenom žal, bolest, tmu. Nohy Barboře nakrátko zdřevění a na hrud' dolehne balvan strachu. Nedokáže jít dál. Co když na ni tam nahoře čekají stejně zlé zprávy jako na tu zdrcenou ženu?

Strnulost netrvá dlouho. Barbora ví, že jednou se pravdu stejně dozvědět musí, a tak pevně semkne rty, zhluboka se nadechne a pokračuje dál, teď už však raději s pohledem upřeným na špičky bot. Není přece nutné myslet hned na nejhorší! Pawel s Karlem mohli jenom uváznout pod zemí, můžou být nahoře

a pomáhat zraněným, můžou být sami zranění... Dokud nevyšlepe ten zatracený kopec a nezeptá se, nemá smysl o ničem přemýšlet. Modlit se, to jediné smysl má. A jít co nejrychleji.

Teprve když už má na dohled dvoupatrovou světlou budovu, které ze střechy vyčnívá čtvercová obezdívka těžní věže a ještě vyšší komín, začne vnímat ten smrad. A tíseň ve vzduchu. Snaží se zorientovat a přijít na to, kam teď jít, ale vidí jen zmatek.

Chce někoho zastavit a zeptat se, co má dělat, jenomže všichni vypadají, jako by ji neviděli. Chvilí rozpačitě postává a pak prostě chytí za rukáv prvního člověka, který jde kolem ní.

„Včera večer mi dolů sfáral muž a syn. Kam mám jít?“

Muž bradou ukáže k hlavní budově. „Tam jsou všichni.“

Barbora sice tak docela nerozumí významu slova všichni, ale ptát se nechce, aby třeba v odpovědi neuslyšela něco, co zatím není připravena vědět. A vlastně se ani ptát nemůže, protože muž, který jí ukázal směr, je už pryč, ztratil se mezi spoustou jiných lidí, kteří proudí kolem, někteří jakoby bezcílně, jiní různým krokem. Teprve po chvíli Barbora pochopí, že jsou to havíři, kteří přišli na ranní směnu a teď odcházejí domů nebo se snaží zjistit, kde by mohli být nápomocni.

Zdráhavě vykročí tam, kam před chvílí ukazovala brada neznámého horníka. Napravo vidí dřevěnou konstrukci, smontovanou z tlustých trámů, na které je upevněna lávka vedoucí do prvního patra hlavní budovy. Na zemi pod lávkou Barbora postřehne nějaký pohyb, a tak stočí kroky tím směrem. Jakmile dokáže zaostřit pohled natolik, aby dokázala rozpoznat, co se pod provizorním dřevěným přístřeškem děje, ztuhne. Na zemi leží těla; dlouhá řada těl. U některých mrtvých klečí lidé; u jiných je prázdné, jejich blízcí ještě nedorazili.

Nohy ji přestanou poslouchat. Nedokáže je přimět, aby vykročily k tomu hroznému místu.

Stojí a široce otevřenýma očima se snaží nevidět nic z toho, co se děje kolem.

Snaží se marně: teď zrovna vidí, jak z hlavní budovy vynášejí na nosítkách další tělo.

V opodál stojícím hloučku to zašumí. Vystoupí z něj několik žen a následují záchranáře k přístřešku. Jakmile muži mrtvého havíře uloží vedle jeho kamarádů, ženy zdráhavě udělají zbývajících pár kroků, aby mohly právě přinesenému pohlédnout do tváře.

Všudypřítomný hluk prořízne zakvílení.

Jedna z žen padá na kolena a štká. Zoufale pláče a zuřivě odstrkuje ruce těch, kteří ji chtějí aspoň dotekem utěšit, sklání se ke svému muži, bere mu tvář do dlaní a cosi mu říká, téměř na něj křičí, ale její slova spolyká vřava.

Zbývající ženy se vrací k hloučku, aby mohly dál čekat na zázrak.

Barbora chce utéct.

Utéct ale není kam.

Má jenom dvě možnosti: jít čekat s ostatními ženami, nebo se vydat k řadě mrtvých a hledat.

Rozhodne se pro menší ze dvou zel. Události se na ni valí, vždyť před hodinou ještě spala, nic nevěděla, potřebuje vydechnout, spočnout, ještě nedokáže hledět mrtvým do tváře, ještě ne, teď potřebuje být s živými.

Přidá se k čekajícím ženám a mlčí s nimi.

Trvá celou věčnost, než se ze dveří vynoří další dvojice záchranářů s nosítky.

Zástup kolem Barbory ztuhne.

Muži zamíří opačným směrem, pryč od ležatého špalíru zabitých.

„Kam jdou?“ zaskřehotá Barbora tak srozumitelně, jak jí vyprahlé hrdlo dovolí.

„Raněné vozí do špitálu v Těšíně,“ odpoví žena v bílém šátku.

„Takže jsou i ranění? Nejsou jenom mrtví?“

„Nezabilo to všechny. Ale někteří zůstali dole, je těžké se k nim dostat. Nosí je všichni, kdo ještě můžou, ale jde to pomalu.“

Započatý hovor probere z mlčení ostatní ženy a najednou se větý valí ze všech stran:

„Vynášejí je od noci, když to bouchlo poprvé vedle na Františce. Hned po tom výbuchu sjelo dolů šedesát chlapů, ale během půl hodiny to bouchlo znovu a chodbou se to přeneslo i sem, na Jana-Karla. Chlapi, co se snaží zachránit zraněné a vynášet mrtvé, už ale mají plíce plné prachu, octové roušky je moc neochrání a nic jiného nemají. Pomáhají všichni, inženýři, dozorcí i chlapi, co přišli na ranní šichtu. Některé z těch, co sjeli dolů pomoci, už taky vynesli mrtvé. Říkali ale, že je pořád naděje, že dole jsou i živí, kterým se podařilo před kouřem utéct na jiné patro nebo k výdušné jámě.“

Překotné chrlení slov ustane tak náhle, jako začalo.

Země se zachvěje a ozve se mocný výbuch.

Oči všech přítomných se obrátí k obloze, kterou překrývá černý dým valící ze z šachty.

Některé ženy se dají do pláče.

Žena v bílém šátku, ještě před chvílí tak řečná, se sune k zemi.

A Barbora pochopí, že už není na co čekat. Nadešel čas setkat se s mrtvými, protože dole už žádní živí nezbyli.

Vykročí k dřevěnému přístřešku a tam očima prozkoumává ležící tváře, zčernalé prachem i zuhelnatělé ohněm. Hledá a přeje si, aby nenašla.

Najde.

Karel má ústa otevřená dokořán a oči vytřeštěné k černému nebi. Jako by ještě stále lapal po dechu, jako by ještě stále věřil, že ho jedovaté plyny neudusí.

Jako by věděl, že když umře, bude nad ním jeho matka zkameněle stát a bude chtít taky umřít.

Barbora dlouho zkameněle stojí a chce křičet a chce umřít, ale ani jednu z těch dvou věcí neumí udělat, a tak místo toho klesne k zemi, zaboří prsty do napadaného popílku a hledí do modrých očí svého syna.

Svět se ztratí.

Teprve za drahnou chvíli ji čísi silné ruce zvednou a jakýsi hlas řekne, aby šla domů.

„Ještě počkám na Pawla,“ snaží se těm rukám vykroutit.

„Jestli přežil, je už doma. Jestli nepřežil, nemá smysl čekat.“

Lapidárnost toho sdělení zvedne Barboru na nohy.

Jde domů, jak se od ní žádá, a ještě vůbec netuší, že Pawla nikdy nenajdou. Nebude ho moct uložit do hrobu, protože jeho hrobem se stala šachta, kde víc než čtvrt století rubal uhlí.

„Matuszkovi, Pawel a Karel.“

Úředník na druhé straně stolu posouvá hrot tužky nad dlouhým sloupcem jmen na výplatní listině a tiše si mumlá hledaná jména. Čelo mu rozryjí dvě hluboké vrásky, brýle si posune blíž ke kořeni nosu a pak zvedne hlavu: „Oba mrtví?“

„Ano,“ hlesne Barbora. Uplynulé dva dny nestačily, aby o pátečních událostech dokázala mluvit nahlas, i když se po ní chce jen jediné slovo. Zase jí před očima naskočí bláhová vize, že Pawel přijde domů a bude jí vyprávět příběh o tom, jak se skryl za závalem kdesi u výduchu, kam proudil čerstvý vzduch zvenku. Obejme ji a společně oplácou Karla a budou dál žít a... Dost! I její zmučená mysl dokáže rozpoznat nebezpečnost takových představ. Opakovaně mařená naděje je mnohem horší než děsivá jistota.

„Musím se zeptat, protože pořád počítáme zemřelé. Podle odevzdaných lamp to nezjistíme – někteří zachránění chlapi je zahodili dole, jiní s nimi utekli domů. Teprve dneska při výplatě to dáváme do pořádku.“

„Do pořádku?“

„Úředně.“

„Tak si tam napište, že můj syn je mrtvý. Viděla jsem ho. Co je s mým mužem, nevím.“

Muž si znovu posune brýle a podívá se na ni. „Rozumím.“

Je k smrti unavený. Každý výplatní den je pro něj náročný, ale tenhle mu připomíná procházku peklem. Od božního rána musí mluvit s ženami, které přišly o živitele rodiny, o otce svých dětí. A některé, jako právě tahle, ztratily i dítě. Překvapuje ho klid příchozích, očekával nářky a slzy, ale většina vdov vystojí

dlouhou frontu mlčky, ponořena do myšlenek, vzpomínek, úvah o budoucnosti. Předstupují před něj s očima vyhaslými a dutým hlasem vyslovují jména svých mrtvých, které on pak ve výplatnici označí křížkem, aby na ředitelství mohli spočítat celkový počet obětí.

Vychystá Barboře na dřevěný stůl peníze ve dvou hromádkách. „Tohle jsou obě výplaty za celý týden,“ píchne prstem do menší z nich, pak ukáže na druhou. „Z rozkazu hraběte Larische ještě dostáváte odškodné. Je to padesát zlatých za muže a třicet zlatých za syna. Dále vám bude z bratrské pokladny vypláceno na rentě dvaadvacet zlatých ročně.“

Úředník hovoří mechanicky; stejné věty dnes už pronášel mnohokrát. A ještě je mnohokrát pronášet bude. Pokud to má zvládnout, nesmí propadnout lítosti. Je úředník. Jeho povinností je plnit svěřený úkol, ne projevovat soucit.

Barbora mlčky přikyvuje; o soucit ani nestojí.

„Zůstali po vašem manželovi nějakí sirotci?“ zeptá se úředník po chvíli.

„Ano. Dvě dcery. A třetí dítě je na cestě,“ shlédne Barbora na své vyduté břicho.

„Omlouvám se. Nevšiml jsem si,“ zadrmolí muž, koutky úst mu na malý okamžik zkroutí nervózní úsměv, ale pak už zase pokračuje oficiálním hlasem: „Na každého sirotka bude pokladna vyplácet rentu dvanáct zlatých ročně. Pro vás to úhrnem činí sedmdesát osm zlatek ročně. Tady mi to podepište. A ještě tady. Od každé listiny dostanete jedno vyhotovení.“

Barbora podepíše a sebere, co jí úředník dal, tiše poděkuje a jde pryč. Z výplat s děvčaty vyžijí dva týdny, možná tři, když se uskrovní. Ale co pak? Odškodné se nesmí projít. To je třeba schovat na horší časy. Jestli ještě vůbec můžou být nějaké horší časy, napadne Barboru.

Teprve po několika krocích si uvědomí, že zapomněla tomu muži položit důležitou otázku. Otočí se na podpatku a přes záda ženy, která s úředníkem mluví nyní, zavolá: „A kdy přesně začnu dostávat tu rentu?“